

BATI UYGARLIĞININ KISA TARİHİ

Sona TOMAÇ¹

orcid.org/0000-0003-1895-4526 Geliş Tarihi: 23.01.2022 Kabul Tarihi: 27.01.2022

John B. Harrison, Richard E. Sullivan, Batı Uygarlığının Kısa Tarihi, "A Short History of Western Civilization", Aslından çeviren: Sadettin Ökten, Kent Merkezi Derneği Yayınları, 2017, İstanbul.

Son yıllarda medeniyet araştırmalarına artan ilgi bu alanda kaynak eserlerin kaleme alınmasını ya da var olan eserlerin çevirisinin yapılmasını sağlamıştır. Derinlikli ve alabildiğine geniş kapsama sahip medeniyet tarihi, farklı toplumlarda farklı gelişmelerle vücut bulmuş; kimi kaynaklarda tarihsel süreci içinde değerlendirilirken kimilerinde bölgelere ayrılarak işlenmiştir. John B. Harrison ve Richard E. Sullivan'ın yazdığı, çevirisini Sadettin Ökten'in yaptığı "A Short History of Western Civilization" kitabı ise orta dereceli okullarda ve üniversitelerde genel kültür amaçlı ya da beşeri bilimlere ait Batı Uygarlığı derslerine kaynaklık etmesi için kaleme alınmıştır.

Genel kültür aktarımı amacı taşıdığından kitabın hitap ettiği kitle, tarih öğrencilerinden ziyade bu alanda genel dersler alan öğrencilerdir. Kitapta sunulan bilgilerin doğruluğu kadar sade ve net anlatım için çaba gösterilmiştir. Bu anlatım tarzı ile öğrencilerde kafa karışıklığına mahal vermeden net ve anlaşılır bilgi aktarımı amaçlanmıştır. Yazarlar; kitabın amacına ulaşmaktan çok, kapsadığı yıllar ve konu ettiği olaylar sebebiyle kitabın sadeleştirilmesi ve anlatımın netliği konusunda zorlandıklarını ifade etmişlerdir.

720 sayfa, 60 bölümden oluşturulan eserde, tarihsel bir akış izlenmiş; her bölüm ekonomik ve politik sebeplerin yanında kültürel, sanatsal ve bilimsel gelişmelerle de incelenerek desteklenmiştir.

Eserde yalnızca Batı medeniyetleri değil, Batı medeniyetlerine kaynaklık etmiş, bir şekilde ilişkili olduğu bilinen uygarlıklara da yer verilmeye çalışılmıştır. İzlenen bu yöntem de neden – sonuç ilişkisini takip etmemizi kolaylaştırmıştır.

Eserin faydalandığı temel kaynaklar güncel bir bibliyografyadan ziyade alanın kült eserlerine yer vermiştir.

Kitap Babil uygarlığından (M.Ö. 4000) başlayıp Greko - Romen uygarlıklarının ardından üç kısımda Orta Çağ Dönemi'ni kaleme almış, kraliyet çağını takip eden süreçte Fransız Devrimi, Sanayi Devrimi'ni işlemiştir. Son olarak İkinci Dünya Savaşı ile Avrupa'da soğuk savaş dönemini konu alan kaynak yaklaşık 6000 yılı kapsamaktadır.

Dört bölümden oluşan ilk kısım, insanlık tarihinin gelişim süreçlerinden kısaca bahsederek başlamaktadır. 600 bin yıl öncesinde ilk modern insana benzeyen canlılar ve paleolitik dönemden bahsedilir. Avcı toplayıcı toplumlar ve ardından gelişen tarım ve hayvan evcilleştirme gibi gelişmelerle insan ırkının yaşamsal serüveni aktarılacak istenmiştir. Neolitik çağ ile devam eden kitap, ilk insanlar ile din- yaşam bağlantısı kurar ve yaşayış biçimleri hakkında bilgi verir.

¹ Yıldız Teknik Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Sanat ve Tasarım, Müzecilik Programı Yüksek Lisans Öğrencisi, sona.tomac@gmail.com

JOHN B. HARRISON
RICHARD E. SULLIVAN

BATI UYGARLIĞININ KISA TARİHİ

"A short history of western civilization"

aslından çeviren
SADETTİN ÖKTEN

Şehir uygarlığına geçişin ilk merkezlerinden olan Dicle - Fırat Vadisi hakkında bilgiler ile devam eden 1. Kısım Babil, Mısır, Hint, Asur ve Pers uygarlıklarının temellerini ve Batı medeniyetine ne şekilde kaynaklık ettiğini okuyucuya aktarmaya çalışır.

2 kısım hâlinde incelenen, İ.Ö. 1200 ile İ.S. 500 yıllarını kapsayan süreçte Roma'ya, Avrupa'ya ve Kuzey Afrika'ya nüfuz etmiş Grek medeniyeti ve kültürü hakkında bilgiler Greko - Roman uygarlığı adıyla 10 bölüm içerisinde işlenmiştir.

Bölüm Miken Dönemi'nden başlayarak (İ.Ö. 2000) Grek öncesi dönemlerin Grek yaşam tarzının ortaya çıkışındaki etkilerini incelemiştir. İ.Ö. 1200'de Grek toplumunun kurulmasıyla devam eden süreç, savaşlar ardından bir iç dönüşü ve yeni bir düzenin kuruluşunu okuyucuya aktarmaktadır. Bu yeni düzenin konu edildiği İlyada ve *Odise* destanları, Grek toplumunun sivil, siyasi ve askerî düzeni anlatılır, önemli şehir devletlerinin tarihsel süreçlerine yer verilir. Grek kültürü din, sanat, edebiyat, felsefe, bilim ve Grek düşünce sistemi de destekleyici veriler olarak aktarılmıştır.

Grek gücünün zayıflaması ve Doğu Akdeniz'de egemen gücün yoksunluğu Hint Avrupalılarca kurulan Roma Cumhuriyeti'ni doğurmuştur. Son 3 bölümde Roma Cumhuriyeti'nin askerî, politik başarılarından bahsedilmiş, bu büyük gücün neden ve ne sebeplerle çöküşe uğradığı irdelenmiştir. Ardından doğan Roma İmparatorluğu düzeninin temelleri, Augustus yönetiminin getirileri, tarihsel süreç içerisinde imparatorluk yönetimi bir sonraki bölümde işlenmiş; kültür,

sanat, edebiyat, bilim alanındaki gelişmeler ile anlatım derinleştirilmiştir.

Roma İmparatorluğu'nun çöküşünün ardından 3. kısımda imparatorluğun son dönemi ve yok oluşu kaleme alınmıştır.

Roma'nın çöküşüyle Erken, Yüksek ve Geç Orta Çağ dönemlerine yer verilmiştir. 500 ile 1000 yıllarını kapsayan Erken Orta Çağ Dönemi'nde Roma İmparatorluğu'nun yıkılışıyla oluşan siyasal boşluktan doğan 3 devletten bahsedilir. Eski Roma İmparatorluğu'nun doğusunda yer alan Bizans medeniyeti ve İslam medeniyetlerine de bu kısımda yer verilmiştir.

Yüksek Orta Çağ Dönemi'nde İtalya, Almanya, İngiltere, Fransa ve İspanya devletlerinin siyasi ve ekonomik durumları ayrı ayrı ele alınmış, Geç Orta Çağ bölümünde siyasi ve ekonomik gerilimler, kilise kurumunun aldığı zarar okuyucuya aktarılmıştır.

7. Kısımdan itibaren Rönesans, reform ve yeni dünya hareketleri karşımıza çıkar. Ulus - millet devletlerinin doğuşu, İtalyan Rönesansı, kilisenin çöküşüne sebep olan Protestan reformu ve bununla paralel gelişen Katolik reformu dönemin en önemli tarihsel olayları olduğundan üzerinde ayrıntılı durulan konular olmuştur.

Mutlak Kraliyet çağının işlendiği takip eden kısımda Fransa, İngiltere, Rusya Krallıkları incelenmiş, edebiyat, fikir, sanat anlayışları ve politikanın kültür sanata etkisi aktarılmak istenmiştir. 17. ve 18. yy'ları kapsayan bu süreç Fransa Devrimi'ni de konu almış, Napolyon Dönemi siyasi başarılarını incelememize olanak vermiştir. Napolyon sonrası savaş ve

kargaşadan uzaklaşılın dönemde “Eskiye Dönüş ve Tepki” başlığı altında incelenmiş, ülkeler arası dinamikler ayrı ayrı irdelenmiştir.

Fransız Devrimi milliyetçilik akımının yükselmesine, Sanayi Devrimi’ye çalışma dünyasında yeniliklere sebebiyet vermiştir. Bu yeniliklerin ve bilimsel gelişmelerin anlatıldığı 10. Kısım Sanayi Devrimi’ne sebep olan faktörleri inceler, devrimin başlangıç dönemini ele alır. Orta sınıfın nasıl ve ne şekilde üstün duruma geldiğini gözler önüne serer. Milliyetçiliğin gelişim süreçleri yine ülkeler üzerinden ele alınmış ve buna bağlı gelişmeler irdelenmiştir.

Sanayi Devrimi’nin yeni bilimsel ve teknolojik gelişmelerle hız kazanmasıyla ortaya çıkan evre ikinci evre olarak adlandırılmıştır. Eser bu evrede Sanayi Devrimi’nin getirisiyle soylu sanayicilerin ön plana çıktığı ilk evreden sonra sanayi işçilerinin ve halk kitlelerinin gücü ellerine aldığı yeni dönemini inceler. Nüfusun hızlı artışı yeni arayış ve hak taleplerini beraberinde getirmiştir. Oy hakkı gibi yeni gelişmeler komünist dünya görüşünün dünya geneline nasıl yayıldığına okuyucuya açıklar.

Kötü milliyetçiliğin ortaya çıkışı, gelişmiş ülkelerin doğal kaynak arayışı gibi faktörler sömürgeci hareketlerin artışına sebep olmuş, bu da ülkeler arası rekabet çatışmasına yol açmıştır. Sanayi Devrimi ile artan hammadde ihtiyacı da eklenince I. Dünya Savaşı kaçınılmaz hâle gelmiştir.

Dünya Savaşları’nın anlatıldığı bu son kısım savaşın dinamikleri ve çıkar çatışmalarını irdelerken, okuyucuya salt bilgi aktarmaktan ziyade dönem koşulları içerisinde birbirini takip eden olayların izinde savaşların adım adım nasıl yaklaştığını, bu olayları tetikleyen süreçleri aktarmaktadır.

Bilimin hâkim olduğu II. Dünya Savaşı’nın acı sonuçları ele alınmış, yeni savaş aletleri ve kimyasal silahların tahribatı anlatılmıştır. Avrupa ülkeleri, Rusya ve Amerika arasındaki müttefik ve karşıtlık ilişkileri işlenmiştir.

Savaşların ardından Birleşmiş Milletler’in kurulmasıyla devam eden Soğuk Savaş Dönemi ele alınmış, Amerika, Avrupa ve Sovyetler, Çin kutupları arasındaki gerilimlere sebebiyet veren olaylar okuyucuya aktarılmıştır.

Son bölümde Birleşmiş Milletler ve Sovyetler Birliği arasında önemli bir köprü görevi gören “Asya”nın yükselişi ele alınır. İlk büyük Asya ülkesi Japonya’nın bu ikili ilişkiler arasındaki rolü politik ve ekonomik açılardan incelenir. Ortadoğu ve Afrika’dan da bahsedilen bölüm Çin’in yükselişi, devamında haritalar ve görsellerle son bulur.

Kapsadığı dönem göz önüne alındığında kitabın sadelik ve netlik kaygılarında başarıya ulaştığı söylenebilir. Tarihsel takibin yanında olay örgüsü içerisinde birbirine bağlanan ve referanslar veren peşi sıra konular, ezber temelli bir tarih okuyuculuğundan ziyade mantıksal çerçeveyi oturtmaya çalışmakta, bu da kalıcı bir öğrenmenin oluşmasını sağlamaktadır.